Illés György

Mátyás király megsértődik

Nem volt olyan szépasszony hetedhét országban, mint Bánffy Miklós pozsonyi főkapitány hitvese, Sagona Margit hercegnő. Híre is ment ábrándos kék szemének, koromfekete hajának, páratlan asszonyi szépségének. Fülébe jutott ez Mátyás királynak, aki nemcsak az igazságot, a könyveket, a derék vitézeket, hanem a szép lányokat, asszonyokat is nagyon kedvelte.

Egy napon így szólt Országh Mihály nádorhoz:

– Meglátogatjuk a pozsonyi várkapitányt. Holnapután indulunk. Értesítse kegyelmed erről a vár urát.

Mátyás üzenete gyorsan Pozsonyba ért. Bánffy Miklós összeráncolta a homlokát, amikor meghallotta.

– Vajon mit akar itt a király? – tűnődött.

Hosszú bajuszát megpödörte, és kinézett a vár udvarára. Aztán gondolataiba mélyedve türelmetlenül sétált föl s alá dolgozótermében. Majd behívatta az egyik szolgáját:

– Kerítsd elő nekem Cheneházy uramat, de rögtön!

Az ősz Cheneházy, aki már Bánffy Miklós apját is szolgálta, kérdő tekintettel nézett urára.

– Hallja-e kegyelmed! Nemsokára itt lesz a király! Jól vigyázzunk, nehogy csorba essék házunk becsületén! Mondja meg a szolgahadnak, a pozsonyi gróf nem tűri el, hogy bármiféle szégyen érje. Hozassák rendbe a legszebb szobákat, a szakácsok fogjanak hozzá a lakoma készítéséhez, a kapitányaim pedig gondoskodjanak a becsületes lovagi tornákról.

Cheneházy tisztességtudóan végighallgatta urát, de nem mozdult. Látszott, hogy valami fúrja az oldalát.

– Akar valamit mondani?

– Igen, nagyságos gróf uram.

– No, ki vele!

– Isten a tanúm, hogy jót akarok, hiszen a gróf úr ismeri hűségemet…

– Beszéljen már kegyelmed, ne éljen vissza sokáig a türelmemmel!

– Hát, ha meg is kell halnom, akkor is kimondom, amit ki kell mondanom. Ültesse a nagyságos gróf úr a hercegnőt párnás hintóba, és küldje el, amilyen gyorsan csak lehet Lindvára.

Bánffy Miklós elgondolkodott, és megértette öreg, hűséges híve aggodalmát. Kisvártatva így szólt:

– Jól van, Cheneházy uram! Jól vág az eszed, és valóban hűséges vagy hozzám! A hercegnő különben sem egészséges, nem bírná ki az itteni zajos napokat. Szóljon neki, készüljön elő az útra, mert délután Lindvára megy.

Harmadnap Mátyás király nagy és fényes kíséretével megérkezett a vár felvonóhídjához. Bánffy személyesen fogadta királyát, és bevezette az udvarra. Mátyás alig-alig figyelt az üdvözlő szavakra, a vár ablakait fürkészte. Valakit keresett.

A legszebb termek fejedelmi pompával berendezve várták a hatalmas uralkodót. Mátyás mégsem volt megelégedve. Mindent unt.

Az első lakomán ismét csalódás érte. Alig bírta türtőztetni kíváncsiságát és türelmetlenségét. Mikor a kobzosok már a táncba hívó muzsikát játszották, Mátyás keményen Bánffy Miklós szemébe nézett.

– Valaki hiányzik innen! Hol van a feleséged?

Bánffy nyugodtan válaszolt:

– El kellett utaznia Lindvára.

– És miért? – Mátyás szemei villámokat szórtak.

Bánffy megőrizte nyugalmát, sőt mosolygott is.

– Hűséges életem párja nagyon sajnálja, hogy nem lehet itt, de a hosszú tél megviselte egészségét, és a doktor pihenést javasolt. Különben szolgálatait ajánlja felségednek.

Mátyás türelmetlenül ugrott fel.

– Menjünk urak. Ma ne zavarjatok.

Estebéd előtt kinyitotta azt az ajtót, amely az ámbitusra nyílt. Halk suttogást hallott. Az oszlopos tornácon két férfi állt. Mátyás feszülten figyelt. Bánffy és Cheneházy beszélgetett.

– Mégiscsak rosszul tette kegyelmed, hogy ilyesmit tanácsolt nekem!

– Bízzon csak bennem, nagyságos gróf uram! Tudom én jól, mit csinálok. Ami igaz, az igaz, nagy és igazságos a magyarok királya, mindnyájan tűzbe mennénk érte, de ő is szép asszonyokért… Bizony isten, jobb volt ez így.

Mátyás dühösen becsapta az ajtót. Az estebéden nem jelent meg. Másnap délelőtt kihallgatásra rendelte Bánffy Miklóst.

– Bánffy várkapitány! Kegyelmed visszaél a türelmünkkel. Mi azért jöttünk ide, hogy a várat és környékét ellenőrizzük. Mondhatom, hanyagságot és hűtlenséget is látunk. A vár nincs felszerelve, a katonák fegyelmezetlenek. Márpedig tudja kegyelmed, hogy Frigyes császár erős ellenfél, és nem tréfál. Elhiheti, hogy én sem tréfálok. Az országot meg

kell védelmezni a német császár ellen, és ha ezt kegyelmed nem tudja, akkor lesz rá gondom, hogy más legyen itt a várkapitány...

Bánffy Miklós dermedten, megszégyenülve állt. Arca bíborvörösre gyúlt. Jó ideig nem tudott válaszolni, majd rekedt hangon így szólt:

– Legyen úgy, ahogy felséged parancsolja. Még ma elköltözöm egy másik váramba. Adja felséged Pozsonyt másnak!

Azzal meghajtotta magát, és távozni készült. Mátyás szikrázó szemekkel kiáltott rá:

– Megálljon kegyelmed! Hová akar menni az én engedélyem nélkül?

Bánffy félvállról felelte.

– Lindvára. Ott megtalál felséges uram, ha szüksége van rám.

Mátyás gúnyosan válaszolt.

–Úgy? Kegyelmed tehát kerüli a tábort, és helyette szoknyához szalad?

Bánffy elvesztette a fejét.

– Kegyetlen vagy, király! – ordította.

Kardjához kapott, de Mátyás intésére katonák rohantak rá, s megkötözték. A király kemény hangon rendelkezett:

– Bilincseljétek meg ezt a pártütőt! Budára szállítjuk, és átadjuk bíráinak.

Bizony így is történt. Bánffy Miklóst börtönbe vetette Mátyás király. Teltek a hónapok. Bánffy büszkén és szomorúan viselte fogságát.

– Vajon mi történhetett az én drága feleségemmel? Talán már el is emésztette magát szomorú magányában!

Nem, nem emésztette el magát. A hűséges öreg Cheneházy úgy intézte, hogy mikor ura fogságba került, tüstént Lindvára ment. Az úton megeskette katonáit, hogy senki emberfiának nem árulják el, mi történt. A hercegnőnek pedig körmönfont csalafintasággal előadta, hogy Bánffy úrnak a királlyal kellett mennie, most is vele van Budán. Országos ügyeket intéznek.

Bánffy Miklósné elhitte Cheneházy meséit. Nem kételkedett a hűséges úr szavában. Csak az nem fért a szép fejébe, miért nem ír az ő édes párja. No, de valahogy ezt is kibeszélte a fejéből Cheneházy uram...

Bánffy Miklós már második esztendejét töltötte fogságban. Ekkorra Mátyás király is megelégelte a dolgot. Behívatta egykori jó tanítómesterét, a tudós Vitéz Jánost.

– Mit gondolsz, megérdemli-e Bánffy Miklós, hogy szabadon bocsássuk?

– Felséges uram! Tudom, hogy súlyosan vétkezett ellened, de attól tartok, igazságosan sújtó kezed kissé erősebbet ütött a kelleténél. Ereszd szabadon a foglyot!

– Hát jól van – szólt Mátyás –, rád bízom Bánffyt. Hívasd fel a szomszédos terembe, és kérdezd meg tőle, miképpen vélekedik a kegyetlen magyar királyról. Én a függöny mögött leszek.

Hamarosan Vitéz János elé vezették a foglyot. Ő feltette Bánffynak az előre megbeszélt kérdést.

– Röstellem, hogy kegyetlennek neveztem őt, és igencsak megbántam. És ha még egyszer hívna Mátyás, hogy megmentsem őt és a trónját, rögtön ugranék, akár az életemet is föláldoznám.

Erre megmozdult a függöny, és előlépett a magyar király. Megölelte hűséges főurát, és így szólt:

– Szabad vagy, Bánffy! Személyünk iránti hűséged meghatott. Minden méltóságodba visszahelyezlek. Holnap indulhatsz Pozsonyba vagy Lindvára, ahova tetszik. De egyet kikötök! Négy hét múlva pozsonyi váradba leszünk fényes kíséretünkkel. Remélem, másképp fogadsz, mint ezelőtt két esztendővel!

Hej, lett nagy öröm Lindva várában, mikor Bánffy érkezését jelezte az őrök harsonája. Margit hercegnő könnyezve ölelgette férjét, majd szorongó szívvel kérdezte meg tőle:

– Drága párom, mi okozza arcod halványságát?

Bánffy kacagva válaszolt:

– Hja, aki két évig fogságban ült, az nem lehet pirospozsgás!

No, lett nagy riadalom! Hiszen Margit nem tudta, hogy férje mennyit szenvedett. Bánffy pedig megköszönte Cheneházynak, hogy Margitot megóvta a fájdalmaktól.

Amíg ezek Lindva várában történtek, Mátyás király azon törte a fejét, mivel kárpótolhatná a sokat szenvedett Bánffy Miklóst. Készíttetett magáról egy szép bronzszobrot.

– Ezt adom Miklósnak.

Aztán a főistállómesterrel összeállíttatott egy gyönyörű négyes fogatot. A lovak szerszáma csupa aranyból készült.

– Ezt adom a hercegnőnek!

Az ajándékok tehát megvoltak, de Mátyás még mindig nem volt elégedett.

– Valamit kellene a szoborra írni. De mit?

Bizarr ötlete támadt.

– Hívjátok be az udvari bolondot!

A bolond beugrott a király dolgozószobájába.

– Mit akarsz tőlem? – kérdezte Mátyás királyt.

– Bánffy Miklós pozsonyi gróf számára készült ez a szobor. Mit írassak rá?

A bolond kis ideig gondolkodott, aztán halkan súgott valamit Mátyás királynak. Az uralkodónak felragyogott a szeme.

– Nagy kópé vagy bolond! Ezt íratom a szoborra! Elmehetsz.

Az udvari bolond kipenderült.

Szép nyári időben, fényes kísérettel érkezett Pozsonyba a magyarok királya. Bánffy Miklós daliás termetén meggyszínű bársonyatilla feszült, kardján csak úgy ragyogtak a drágakövek. Ékes latinsággal köszöntötte királyát. Mátyás most már nem volt szórakozott a várúr üdvözlő beszéde alatt, mert a nagy ámbitusra vezető grádicson ott állt az ország legszebb asszonya…

Vadászatok, lakomák, tornajátékok, táncmulatságok követték egymást. Mikor a királynak indulnia kellett, búcsúzkodásra került sor. Mátyás behozatta a szobrot és átadta Bánffynak. A hercegnőhöz pedig így szólt:

– Tekintsen ki az ablakon! Amit az udvaron lát az az öné.

Margit az ablakhoz sietett, és alig akart hinni a szemének, mikor a gyönyörű fogatot megpillantotta. Hálásan hajtott térdet Mátyás előtt.

– Köszönöm, nagyon köszönöm!

Az uralkodó udvariasan megcsókolta az odanyújtott kis kezet. Lehet, hogy kicsit tovább tartotta rajta ajkát, de ezt nem vette észre Bánffy Miklós, mert az urakkal együtt a szobor feliratán törte a fejét.

– Aztán hogy hívják a lovakat, felséges uram? – kérdezte a hercegnő.

A király mosolyogva válaszolt:

– A nyerges: Pozsony, a rudas: Lindva, a gyeplős: Harag, az ostorhegyes: Béke. Azt hiszem, jól megválasztottuk a neveket.

Aztán odalépett az urakhoz.

– Min töritek a fejeteket?

– Nem tudjuk a szobor feliratát megfejteni. Valami latin felirat rövidítése lehet.

– Nem tudtok ti semmit. Hívjátok be a bolondot.

A bolond belépett.

– Hallod-e, fejtsd meg, mi van a szoborra írva!

A bolond odalépett, sokáig tűnődött, s azt mondta:

– N. B. de L. S. F. G. C. M. A. Nehéz a megfejtés, de tudom a nyitját. Ne Bántsad, de Lásd Szívesen Feleségeddel Gyakran Királyodat, Mátyást,

Akármikor! Ha meg latinul olvassuk, akkor Bánffy uram címének s rangjának a rövidítése.

Az általános bámulatot és csendet Mátyás törte meg.

– Bölcs ember vagy te, bolond! Többet érsz, mint az összes tudósom együttvéve.